

ที่มา และความสำคัญของปัญหา

(ก) ความสำคัญของการโฆษณา

ในปัจจุบันการโฆษณามีบทบาทที่สำคัญมากต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะหันหน้าไปทางไหนล้วนแล้วแต่ต้องพบปะกับสื่อโฆษณาแทบทั้งสิ้น โดยปกติแล้วบทบาทการโฆษณาในตลาดจะมีผู้บริโภคที่มีลักษณะที่หลากหลาย และกระจายตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับผู้ประกอบการแนวคิดการทำธุรกิจสมัยใหม่ (Modern Marketing) ต้องสร้างผลกำไรสูงสุดบนความพอใจของผู้บริโภคที่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีจิตวิทยาสังคม ที่มีสาระสำคัญที่ว่า พฤติกรรม และความตั้งใจในการกระทำ หรือทัศนคติ ขึ้นอยู่กับปัจจัยสองประการ คือ การคาดหวัง กับ การประเมินผล ซึ่งนักโฆษณาจำเป็นต้องเข้าใจให้ได้เป็นอย่างดี

นักโฆษณาดำเนินงานว่าจะทำเช่นไรให้ผู้บริโภคกลับมาซื้อสินค้าของตนเองอีก การแข่งขันที่มีคู่แข่งในตลาดเดียวกันที่มีมากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคสามารถที่เลือกสินค้าที่ตนเองชอบ หรือตอบสนองความต้องการของตนได้สูงสุด เพื่อให้เกิดความภักดีกับตัวสินค้า (Brand loyalty) และเนื่องจากว่าผู้บริโภคมักมีความต้องการที่หลากหลาย เพราะแต่ละคนย่อมที่จะมีความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งจำเป็นที่การโฆษณาจะต้องตรงกับกลุ่มเป้าหมายให้ได้มากที่สุด

การโฆษณาเป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งของการปฏิบัติอุตสาหกรรมนับตั้งแต่มนุษย์ได้หันมาใช้เครื่องจักรผลิตสินค้าเพื่อให้ได้ปริมาณมากขึ้น ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเมืองไทยก็เช่นกัน การแข่งขันที่มีมากกว่าในอดีตส่งผลทำให้ตลาดน้ำเม้าบ้านเรามีการขยายตัวค่อนข้างสูง และมีมูลค่าการจำหน่ายไม่ต่ำกว่า 60,000 ล้านบาท แบ่งเป็นสุราที่ผลิตในประเทศมีมูลค่าถึง 50,000 ล้านบาท และสุรานำเข้าประมาณ 10,000 ล้านบาท (คู่แข่งธุรกิจ ฉ.312, 2540)

ทั้งจากปริมาณการผลิตที่มีมากและการแข่งขันจากเจ้าของธุรกิจหลายรายทำให้การโฆษณาเข้ามามีบทบาทสำคัญใน การที่จะทำให้การตลาดประสบความสำเร็จ อันจะเห็นได้จากการทุ่มงบประมาณที่มากมายมหาศาลในช่วงเวลาที่ผ่านมา แต่ทั้งนี้ยังจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านการบริหาร และนโยบายทางด้านการตลาด รวมไปถึงบรรทัดฐานทางสังคมที่เข้ามามีบทบาท ซึ่งการสร้างสรรค้งานโฆษณาแต่ละชิ้นต้องคำนึงถึงตัวสินค้าโดยเฉพาะ

ยังเป็นสินค้าประเภทต้องห้าม เช่น สุรา หรืออุ้งยางอนามัย จึงไม่ใช่ภารกิจที่จะดำเนินการกันได้ง่าย

เนื่องจากความสำคัญของโฆษณาที่มีในโลกแห่งความจริง ส่งผลให้มีความสนใจในโลกแห่งวิชาการที่จะค้นคว้าศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโฆษณาเพิ่มมากขึ้น ผลจากการวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับโฆษณา จะพบอยู่เสมอว่าตัวแปรเรื่อง “ประเภทของสินค้า” จะเป็นตัวแปรที่สำคัญ และเนื่องจากสินค้าแต่ละชนิดในแต่ละสังคมมีความหมายทางสังคม (Social meaning) แตกต่างกัน เช่น สินค้าประเภทยาเสพติดจะไม่สามารถโฆษณาได้เลยเนื่องจากผิดกฎหมาย สินค้าประเภทยาคุมกำเนิด หรืออุ้งยางอนามัยอาจจะโฆษณาได้ในบางสังคม แต่บางสังคมอาจจะไม่อนุญาตให้ทำการเผยแพร่ สินค้าประเภทหนึ่งที่ถูกวิจัยสนใจศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ สุรา ซึ่งมีความหมายทางสังคมที่มีลักษณะคลุมเครือ (Controversial) เนื่องจากในด้านหนึ่งถูกจัดว่าเป็นอบายมุขชนิดหนึ่ง (สุรา นารี ยาซี กีฬาบัตร) แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นสิ่งที่มีอาจขาดได้ในงานพิธีกรรม งานสังสรรค์ทางสังคม เป็นต้น

(ข) ประวัติศาสตร์ของสุราในทางสากลและในสังคมไทย

จากการศึกษาเรื่องประวัติความเป็นมาของ “สุรา” ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ จะพบว่า สุรา หรือที่เรียกกันติดปากว่า “เหล้า” นั้นไม่เคยห่างหายไปจากประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามนุษย์ทุกชาติทุกภาษาต่างก็คุ้นเคยกันเป็นอย่างดีโดยอาจย้อนหลังได้นับเป็นพันๆปี อาจกล่าวได้ว่าการผลิตสุราเป็นวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์มนุษย์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้หลังจากที่มนุษย์ได้รู้จักข้าว และการทำนาแล้ว ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าสุราชนิดแรกที่มนุษย์ผลิตขึ้นมาได้นั้นมาจากข้าว เท่าที่ปรากฏหลักฐานมนุษย์รู้จักการเอาข้าวมาหมักทำเบียร์เป็นครั้งแรกเมื่อประมาณ 4,000 - 3,500 ปีก่อนคริสตกาลที่อาณาจักรเมโสโปเตเมีย (Hellemans, 1988)

ส่วนประวัติศาสตร์เรื่อง “เหล้า” ที่ปรากฏในสังคมไทย หลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดของไทยที่ได้มีการกล่าวถึงสุราก็คือ จารึกภาษาเขมรซึ่งพบที่ปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 กล่าวถึงสุราว่า เป็นหนึ่งในบรรดาเครื่องบวงสรวงสักการะเทพเจ้า (ม.ร.ว. สूरียวุฒิ สุขสวัสดิ์, 2531) โดยที่ข้อความดังกล่าวได้ยืนยันว่า การใช้สุราในการประกอบพิธีกรรมนั้นมีความเป็นมาช้านาน และคงจะมีได้ใช้แต่ในพิธีหลวงเท่านั้นหากยังแพร่หลายในพิธีราษฎร์ด้วย ฐานะอันสูงส่งที่ใช้เป็นเครื่องประกอบในพิธีกรรมเช่นนี้ ได้ให้ความหมายในทางบวกกับสุรา

จากประวัติศาสตร์ และตำนานของสุราที่แพร่หลายสู่สังคมไทยล้วนแล้วแต่เป็นตำนานที่ได้รับมาจากภายนอกทั้งสิ้น นั่นคือ ตำนานกวนเกษียรสมุทร (เทวดา และอสูร กวนน้ำอมฤต) หรือในพระไตรปิฎก ข้างที่ชื่อ “นาฬาคีรี” ที่ปกติเป็นช้างชั้นเยี่ยมแต่เมื่อกรอกสุราให้ดื่มก็คิดจะทำร้ายพระพุทธเจ้า จึงแสดงให้เห็นว่า สุรา หรือ น้ำจัณฑ์ในคำราชาศัพท์ เป็นเครื่องดื่มที่มีอำนาจในทางชั่วร้าย

สุราประเภทแรกที่คนไทยรู้จักได้แก่ เหล้าแช่ ซึ่งเกิดจากการหมักข้าว เนื่อง จากเป็นกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติ เหล้าแช่ที่คนไทยคุ้นเคยมาตั้งแต่อดีต ก็คือ กระจกแช่ หรือน้ำตาลเมา ในบางครั้งเรียกว่า เมรัย ส่วนสุราที่เกิดจากการกลั่นเรียกว่า สุรา ซึ่งปรากฏอยู่ในพระราชกำหนดใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๑ เรียกว่า “ สุราน้ำใส เมรัยน้ำขุ่น ” (กฎหมายตราสามดวง 5, 2506) สันนิษฐานกันว่าเกิดหลังจากนั้นนานถึง 4,000 ปี โดยที่ เชื่อว่าชาวจีนเป็นชาติแรกที่รู้จักกรรมวิธีในการกลั่นสุรานับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 7 (Hellemans : 123) และยิ่งเชื่อกันอีกว่าจีนเป็นชาติแรกที่ทำสุรากลั่นเข้ามาเผยแพร่ในเมือง ไทย ซึ่งสังเกตได้จากในสมัยอยุธยา โรงงานผลิตสุรานั้นตั้งอยู่ในเขตชุมชนจีน (ย่านคลองสวน พลู) (ชัย เรื่องศิลป์, 2522) โดยที่มึคนจีนเป็นผู้ที่ผูกขาดทั้งการกลั่น และการขาย สุรากลั่นนี้ เป็นที่ต้องการมากของตลาด แต่เชื่อว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่คงเป็นชาวจีน ซึ่งในเวลานั้นมีอยู่เป็น จำนวนมาก แต่ก็ยังเชื่อว่ก็คงมีชาวไทยจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่บริโภคสุราโรง แม้ว่าจะไม่มาก เท่าคนจีนในไทย

หลังจากการล่มสลายของกรุงศรีอยุธยา การกลั่นสุราในฐานะที่เป็นการค้าชบ เชาลงมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากประชาชนอดอยากจนกันมากเมื่อมีการย้ายราชธานีมายังกรุง ธนบุรี จวบจนกระทั่งสมัยพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลก ได้มีการสร้างโรงงานสุราบางยี่ขันขึ้น สิ่ง ที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ ในสมัยรัชกาลที่ 3 การบริโภคสุราจนเมามายได้แพร่หลายมากขึ้นใน สังคมไทย ไม่ว่าจะขุนนาง หรือพระก็ยิ่งเมามากซึ่งถือว่าเป็นเรื่องปกติ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2527)

การหลั่งไหลเข้ามาของสุราต่างประเทศเกิดขึ้นในช่วงเวลาหลังจากที่ไทยได้ทำ สนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษในปี พ.ศ.2398 สัญญานี้ได้มีข้อตกลงทางด้านเศรษฐกิจที่ห้าม การผูกขาดสินค้าต่างประเทศ ทำให้เริ่มมีการหลั่งไหลเข้ามาของสุราข้ามชาติ และเนื่องจากว่า มีราคาที่ถูกกว่าสุราในประเทศ อีกทั้งกฎหมายไทยในอดีตไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้มีการ บริโภคจนผู้คนมึนเมามากขึ้น

“ คนยุโรปซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯนี้ได้พูดหลายคนว่า ทุกวันนี้มีคนเมามาเดินตามท้องถนน มากกว่าแต่ก่อน เพราะสุราขายกันถูกมาก “

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อ่างใน พอใจ ถมยา, 2528)

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ วัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามามีบทบาท และอิทธิพลในราชสำนัก แวดวงข้าราชการระดับสูง ชนชั้นสูงก็คือการเลี้ยงสังสรรค์ หรือที่เรียกกันว่าการเข้า *สมาคม* และสิ่งหนึ่งที่ขาดเสียมิได้ก็คือ สุราต่างประเทศ วัฒนธรรมดังกล่าวนี้ได้ถูกนำมาเผยแพร่โดยเหล่านักเรียนที่รับการศึกษาจากประเทศตะวันตก ซึ่งเริ่มกลับมาตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕

(ค) แบบแผนการบริโภคสุราในสังคมไทยในอดีต

การพัฒนาการบริโภค การใช้สุราในประเทศไทย เราอาจจำแนกการบริโภคสุราออกเป็นประเภทใหญ่ๆ คือ การบริโภคสุราในพิธีกรรม และการสุรานอกพิธีกรรม ซึ่งจะแบ่งได้คือ

1. การบริโภคสุราในพิธีกรรม

1.1 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สังคมไทยก่อนที่พุทธศาสนาจะเผยแพร่เข้ามานั้น ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากลัทธิผี และพราหมณ์ ซึ่งจะมีการใช้สุราในการเซ่นไหว้ เพราะมีความเชื่อว่าภูตผีปีศาจ เทวดานั้นชอบดื่มสุรา (พระไพศาล วิสาโล, 2537) โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น พิธีแต่งงานที่คล้ายคลึงกันอย่างมากในหลายวัฒนธรรม สุราจัดได้ว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเซ่นสังเวณีปูย่าตายาย หรือผีเรือนของเจ้าสาว พิธีดังกล่าวปรากฏแทบจะทุกภาคของไทย

1.2 พิธีกรรมทางสังคม

จะเป็นพิธีที่มีความแตกต่างจากการใช้สุราเพื่อสังเวณี แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเข้าถึงข้อเจตนา หรือข้อตกลงในกิจกรรมบางอย่าง และเพื่อความเป็นสิริมงคล อาทิ พิธีสาบานเป็นมิตร หรือเป็นพี่น้อง โดยการดื่มเหล้าโรจนิดเดียวกันในถ้วยใบเดียวกัน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากวัฒนธรรมจีนที่แพร่หลายเข้ามาในไทย (ตู่แปง, 2530)

2. การบริโภคสุรานอกพิธีกรรม

2.1 การบริโภคในฐานะที่เป็นยา

สุราโดยเฉพาะที่กลั่น มีแอลกอฮอล์สูง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ และบำบัดโรคได้ ในพระราชกำหนดใหม่สมัยราชการที่ ๑ ได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายประการหนึ่งของการดื่มสุราในพระนคร คือเพื่อจะได้จำหน่ายบำบัดโรค (กฎหมายตราสามดวง 5, 2506)

2.2 การบริโภคเพื่อระงับความกดดัน

ผู้บริโภคราด้วยจุดมุ่งหมายดังกล่าวนิยมบริโภคผู้เดียว เนื่องจากจิตใจอยู่ในสภาวะหดหู่ เครียด หรือกดดัน สภาพดังกล่าวอาจเกิดจากปัญหาความบีบคั้นในชีวิตหรือการทำงาน

3.3 การบริโภคในฐานะที่เป็นสื่อกลางทางสังคม

ในสังคมไทย สุราจัดได้ว่ามีบทบาทต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอยู่ไม่น้อย และถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานสังสรรค์มาเป็นเวลาช้านาน หากแต่ในอดีตนั้นการดื่มสุรานั้นจะกระทำเฉพาะในโอกาสพิเศษ เช่น งานบวช งานศพ งานแต่งงาน ซึ่งจะเป็นคนละส่วนกับพิธีกรรม (पालเลกัวร์, 2520) จวบจนมาถึงปัจจุบันรูปแบบการบริโภคก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา มีการใช้สุราในงานต่างๆ มากขึ้น เช่น การเลี้ยงต้อนรับ การเลี้ยงเพื่อฉลองความสำเร็จ หรือแม้กระทั่งงานวันเกิด (อยากจะกิน) ก็ตาม

แม้ว่าสังคมไทยในอดีตจะมีการอนุญาตให้บริโภคสุราได้ในวาระ โอกาส และจากเหตุผลต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น แต่ทว่าในอีกด้านหนึ่งสังคมไทยในอดีตก็มีข้อห้ามที่เกี่ยวกับการบริโภคสุรา เช่น เป็นข้อห้ามหนึ่งในศีลห้า

สุราเมรัย มชฺยปมาทฐานา เวรมณีสึกขา ปทงสมาทิยามิ

อย่างไรก็ตามคนที่เรียกตัวเองว่าพุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยก็ยังนิยมการบริโภคสุรา ซึ่งมักจะปรากฏในเทศกาลงานสงกรานต์ งานบุญบังไฟ งานศพ

อาหารของชาวสยามไม่ฟุ่มเฟือย และมีน้อยสิ่ง ตามปกติมีข้าว ปลา และผัก ส่วนเครื่องดื่มตามปกติจะดื่มก็แต่เพียงน้ำ แต่ในวันหยุด ชาวสยามจกกินอาหารกันอย่างฟุ่มเฟือย และชาวบ้านก็ดื่มสุราอย่างเมามายด้วย

(เขาเต็น, 2504)

จึงอาจกล่าวได้ว่าฐานะทางสังคมของ “สุรา” ที่ความขัดแย้งของสุราที่ปรากฏขึ้นในสังคมไทยนั้นไม่น้อยไปกว่าสังคมอื่น ๆ ประวัติศาสตร์ที่ฝังรากลึกเข้าไปในจิตใจในฐานะที่ปรากฏขึ้นทั้งดี และร้าย โดยต่างก็มีบทบาทที่ต่างกันบริบทที่ต่างกัน ดังจะเห็นได้ว่าแม้เมืองไทยจะเป็นเมืองพุทธ มีความเชื่อทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี แต่ก็ยังมีการดื่มสุราไม่แพ้ชาติอื่น ๆ

จากประวัติศาสตร์ที่สั่งสมเป็นเวลานานของสุรา ทำให้ *น้ำเป็ลียนนิสัย* ชนิดนี้มีฐานะที่โดดเด่นในวัฒนธรรม และวรรณกรรมทั่วทุกมุมโลก จากการที่สุรามีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของผู้เสพเป็นเหตุ หรือปัจจัยที่สำคัญให้เครื่องดื่มชนิดนี้มีบทบาทสำคัญในแทบทุกหนแห่ง ไม่ว่าจะในแง่บวก หรือลบก็ตาม ในขณะที่ผู้หนึ่งอาจกล่าวว่าสุรานั้นเปรียบได้ดั่ง *โอสถทิพย์จากสรวงสวรรค์* หากแต่ว่าผู้หนึ่งก็อาจกล่าวว่ามันเป็นคือ *โลหิตจากโลกันต์* สุราจึงเป็นทั้งสิริมงคล และสิ่งต้องห้าม และในทำนองเดียวกันมันอาจเป็นยาของใครบางคน แต่อาจเป็นยาพิษของใครอีกหลาย ๆ คน

(ง) แบบแผนการบริโภคสุราของสังคมไทยในปัจจุบัน

สำหรับการบริโภคสุราในสังคมไทยปัจจุบันนั้น นับว่ามีมากกว่าอดีตอย่างมาก ดังข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้จากการขยายตัวของตลาดเหล้าอย่างต่อเนื่องราว 10 เปอร์เซ็นต์ต่อปี ทำให้พอสรุปได้ว่าการบริโภคที่มีมากขึ้นนั้นอาจถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่เกิดขึ้นกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกไม่เฉพาะในประเทศไทย กระแสดังกล่าวแสดงให้เห็นได้อย่างเด่นชัดหลังจากช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายในช่วงเวลาเพียง 3 ทศวรรษนับตั้งแต่ปี 1950 ญี่ปุ่นบริโภคสุราเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า (Gibbon, 1992) สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา สถิติการดื่มสุราสูงขึ้นมากเช่นกันในช่วงเวลาที่ผ่านมา ดังนั้นไม่ว่าสังคมจะมีท่าที่เป็นบวก เป็นลบ หรือเป็นกลาง แต่ข้อเท็จจริงก็คือยิ่งนับวันก็ยิ่งมีการบริโภคมากขึ้น ซึ่งอาจจะไม่ได้เกิดจาก

ความชอบ หรือไม่ชอบ แต่เนื่องจากบทบาทที่ไม่สามารถขาดหายในสังคม เช่น การดื่มเหล้า เพื่อสังสรรค์

เราอาจทำการวิเคราะห์ได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการขยายตัวของการบริโภคนั้น คือ การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคจากแบบเดิมมาเป็นแบบใหม่ (Stivers, 1976) ได้แบ่งแบบแผนการบริโภคออกเป็น 3 แบบ คือ

1. ผู้ที่ไม่บริโภคสุรา (**Proscriptive**) คือ ผู้ที่ปฏิเสธการบริโภคสุราโดยสิ้นเชิงไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม

2. การบริโภคอย่างมีกฎเกณฑ์ (**Prescriptive**) คือ ผู้ที่เลือกบริโภคสุราเฉพาะในโอกาสที่สำคัญ มีกฎเกณฑ์ควบคุมความประพฤติในระดับที่ยอมรับได้ กล่าวคือจะไม่ดื่มการอย่างเมามายจนก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น โดยที่สังคมจะเป็นตัวควบคุมด้วย

3. การบริโภคอย่างไร้กฎเกณฑ์ (**Nonscriptive**) คือ ผู้ที่บริโภคกันอย่างอิสระปราศจากการควบคุมจากสังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากชีวิตประจำวัน หรือแม้กระทั่งการรื่นเริงหลังเลิกงานกับเพื่อนฝูง โดยเฉพาะความนิยมส่วนตัวของคนไทยที่ชอบเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์อยู่เป็นทุนเดิม

แต่เดิมนั้นสังคมไทยในอดีตจัดอยู่ในแบบที่ 2 คือ ไม่ปฏิเสธแต่ต้องอยู่ในเงื่อนไขที่จำกัด คือ การบริโภคในโอกาสที่พิเศษเท่านั้น และยังคงอยู่ในเกณฑ์ที่จำเป็นต้องมีการควบคุมความประพฤติให้อยู่ในระดับที่ยอมรับกันได้ในสังคม เช่น เทศกาลงานประเพณีงานรื่นเริงๆ ทั้งนี้เป็นเพราะพื้นฐานของอุปนิสัยของคนไทยที่เปิดกว้างยอมรับวัฒนธรรมจากต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นวันขึ้นบ้านใหม่ วันตรุษจีน วันคริสต์มาส หรือวันปีใหม่

แต่ในปัจจุบันแบบแผนการบริโภคสุราในสังคมไทย ได้เปลี่ยนสถานะมาอยู่ในประเภทที่ 3 กล่าวคือ มีการบริโภคสุราอย่างเสรีโดยปราศจากการควบคุม สำหรับบ่งชี้ว่าขอบเขตการบริโภคสุราอยู่ ณ จุดใด แม้จะมีกฎหมายห้ามพฤติกรรมบางประเภทของผู้บริโภคสุรา เช่น ห้ามดื่มสุราในวันสำคัญทางศาสนา หรือในวันเฉลิมพระชนมพรรษา แต่ก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้บริโภคเอง หรือผู้ประกอบการ สุราจึงสามารถบริโภคได้ในทุกโอกาสโดยที่สังคมไม่อาจสามารถควบคุมได้

จวบจนถึงปัจจุบันการบริโภคสุรามีได้จำกัดอยู่เฉพาะในพิธีกรรม หรือในช่วงเทศกาลเท่านั้น สุราได้ถูกนำมาใช้ในทุกโอกาส ไม่ว่าจะเป็นงานเลี้ยงต้อนรับเช่นที่ปรากฏในโฆษณาจีเจเนซี้ ชุด ทายาทคนใหม่ ,การประชุมในโฆษณา Black lable หรือการพบปะสังสรรค์สำหรับโฆษณา Chivas การอวยพร ทำให้ในปัจจุบันจึงกลายเป็นเรื่องปกติที่จะมีสุราเข้ามาเกี่ยวข้อง

นอกเหนือจากความหมายแบบเดิมๆ ในแบบแผนการบริโภคสุราในอดีตแล้ว แบบแผนการบริโภคสุราแบบใหม่ ยังได้มีการสร้างความหมายใหม่ให้แก่สุราอีกด้วย สุราได้กลายเป็นสื่อกลางในการเข้าสังคมที่ได้รับความนิยม อีกทั้งสุรายังเป็นเสมือนเครื่องหมายแสดงสถานภาพทางสังคม วัยรุ่นมีการบริโภคสุราเพื่อแสดงออกถึงความเป็นชายและแสดงความเป็นผู้ใหญ่ ส่วนคนที่ทำงานก็ใช้เพื่อเป็นการเสริมภาพลักษณ์ และฐานะทางสังคม เช่นเดียวกันกับที่หญิงดื่มน้ำก็เพื่อแสดงสถานะที่เท่าเทียมกับชายด้วยการดื่มสุรา และยังถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการผ่อนคลายความเครียด และระงับความกดดันอย่างที่ยอมรับกันทั่วไป

ลักษณะที่พิเศษอีกประการหนึ่งของการบริโภคสุราในปัจจุบันคือมีความหลากหลายมากขึ้น โดยจะสัมพันธ์กับสถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้บริโภค วัย เพศ อาชีพ อีกทั้งการที่คนไทยบริโภคสุรากันมาก และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ธุรกิจนี้เป็นที่สนใจของนักธุรกิจจำนวนมาก จึงมีการทุ่มทุนกันอย่างมากมายมหาศาลในก เรที่จะครอบครองส่วนแบ่งตลาดให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะสุราต่างประเทศ ซึ่งเป็นตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างเสรี ทุนโฆษณา และการส่งเสริมการขายที่มีมาก

พระไพศาล วิสาโล (2537) ได้ทำการวิเคราะห์ว่าปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการขยายตัวของการบริโภคสุราของคนไทยในยุคปัจจุบันว่ามีหลายปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญ นั่นคือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมในช่วง 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา การขยายตัวของสังคมเมือง การเสื่อมอิทธิพลของประเพณีและสถาบันศาสนา ในขณะที่สื่อสารมวลชนและระบบบริโภคนิยมเข้ามามีบทบาทแทน ความเครียดทางด้านจิตใจและความร้าวฉานโดดเดี่ยวทางสังคม การแพร่ขยายของระบบเงินตรา และการพึ่งพิงเศรษฐกิจโลก สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อการขยายตัวของการบริโภคสุราในประเทศไทย ดังนั้นการที่จะสร้างค่านิยมว่าการดื่มสุราเป็นของไม่ดีจึงเป็นการยาก เราอาจสร้างสังคมปลอดบุหรี่ได้ แต่เราคงไม่สามารถที่จะสร้างสังคมปลอดสุราได้

(จ) การโฆษณาสินค้าประเภทแอลกอฮอล์

ไม่ว่าแบบแผนการบริโภคสุราจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม แต่ทว่าลักษณะที่ยังคงเดิม ก็คือ ฐานะอันคลุมเครือรวมทั้งความหมายทั้งด้านบวกและด้านลบของสุราเอง ในปัจจุบันนี้แม้ว่าข้อห้ามทางศีลธรรมจะไม่ใช่ที่อ้างอิงอย่างหนักแน่นเฉกเช่นในอดีต หากแต่ว่า

ก็ได้เกิดเหตุผลใหม่ๆที่เป็นข้อห้ามการบริโภคสุรา เช่น เหตุผลที่ว่าสุราเป็นตัวการให้เกิดปัญหาต่อไปนี้

1. ปัญหาอุบัติเหตุ

อุบัติเหตุจัดได้ว่าเป็นสาเหตุการตายอันดับ 1 ของประเทศและที่สำคัญก็คือ อุบัติเหตุที่เกิดจากการจราจร ซึ่งมีอยู่ไม่น้อยที่เกิดเนื่องจากสาเหตุการบริโภคสุรา ในปี พ.ศ. 2530 จำนวนผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนรวม 586,625 ราย พบว่า 62 % มีการดื่มสุราก่อนขับขี่ยานพาหนะ (หมอชาวบ้าน, ตุลาคม 2535)

2. ปัญหาสุขภาพ

นอกจากปัญหาการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุเนื่องจากการดื่มสุราแล้ว แต่ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากสาเหตุการดื่มสุราเป็นประจำ แม้ว่าจะไม่ถึงขนาดที่เมามายจนเกิดอุบัติเหตุ แต่ก็สามารถทำให้เกิดโรคต่างๆได้ เช่น ตับแข็ง ความดันโลหิตสูง สมองเสียม ไตพิการ ฯลฯ ที่น่าเป็นห่วงที่สุดก็คือ ปัญหาโรคเอดส์ เพราะเป็นการง่ายที่จะมีเพศสัมพันธ์โดยปราศจากการป้องกันกับกลุ่มเสี่ยง (โสภณณี)

3. ปัญหาสังคมอื่นๆ

ที่พบเห็นได้บ่อยในทั้งละครทางโทรทัศน์ และตามหน้าหนังสือพิมพ์ ก็คือ ปัญหาการหย่าร้าง และปัญหาอาชญากรรม

จากข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าสินค้าเครื่องดื่มประเภท แอลกอฮอล์ มีลักษณะที่คลุมเครือ และอุปสรรคมากมายหลายอย่างในการที่จะเผยแพร่ข่าวสาร เนื่องจากว่าเป็นสินค้าประเภทต้องห้ามแจกเช่นเดียวกับสินค้าถุงยางอนามัย ซึ่งการทำให้โฆษณาประเภทสุรามักจะไม่แสดงออกให้เห็นถึงในแง่มุมนดังกล่าว จึงจำเป็นต้องพิถีพิถันในการผลิตงานโฆษณาแต่ละชิ้นที่จะให้ออกมาไม่ขัดกับศีลธรรม ค่านิยมของสังคม ทัศนคติของบุคคล และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม แม้ว่าหน้าที่พื้นฐานของการโฆษณาจะมีอยู่ 3 ประการคือ

1. เพื่อเป็นการแจ้งข่าวสาร (To Inform) การโฆษณาเป็นการกระทำเพื่อบอกกล่าว หรือสื่อความหมาย นำเอาข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวสินค้า หรือบริการ บอกกล่าวให้ผู้บริโภคได้ทราบ และเข้าใจ

2. เพื่อเป็นการชักชวน และจูงใจ (To persuade) ให้ผู้บริโภคคล้อยตาม และใช้สินค้า หรือบริการนั้นๆ

3. เพื่อเป็นการย้ำเตือนความทรงจำ (To remind) สินค้าบางชนิดนั้น คนต้องซื้อต้องใช้อยู่ ดังนั้นการที่มีโฆษณาเพื่อวัตถุประสงค์ให้เป็นการย้ำเตือนความทรงจำเท่านั้น

(สุธีร์ รัตนาคินทร์, 2539)

หากว่าการที่จะดำเนินการให้บรรลุหน้าที่พื้นฐานทั้ง 3 ประการนั้น กระบวนการเลือกสรรวัตถุดิบ (material) และการเลือกกระบวนการผลิต (production process) ให้ออกมาเป็นเนื้อหาและรูปแบบของการโฆษณานั้น จะต้องอยู่ภายใต้กรอบต่างๆของสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในการนี้การสร้างสรรคโฆษณาสินค้าที่มีฐานะทางสังคม และความหมายที่หลากหลายและคลุมเครือ เช่น สินค้าสุรา จึงน่าจะมีความยากลำบากเป็นพิเศษและน่าสนใจที่จะทำการศึกษาว่า การทำโฆษณาชิ้นนั้นๆสามารถสื่อความหมายผ่านเนื้อหา รูปแบบ และเทคนิคการนำเสนอ ว่าอะไรเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดเนื้อหาในงานโฆษณาสุราชิ้นนั้นๆ

ปัญหำวิจัย

1. โฆษณาสุราทางโทรทัศน์มีโครงสร้างของรหัสทางด้านสัญลักษณ์อย่างไร
2. ปริบทต่างๆทางสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไรในการสร้างรณรงค์งานโฆษณาสุรา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการสื่อความหมายของโฆษณาสุรา โดยผ่านกรณีวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในโฆษณาสุราทางโทรทัศน์
2. เพื่อศึกษาการสื่อความหมายของโฆษณาสุรา โดยผ่านกรณีวิเคราะห์รูปแบบและเทคนิคการนำเสนอทางด้านสัญลักษณ์วิทยาที่มีส่วนในการทำโฆษณาสุราทางโทรทัศน์
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกสรรเนื้อหา รูปแบบและเทคนิคในการนำเสนอโฆษณาสุราทางโทรทัศน์

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้คัดเลือกภาพยนตร์โฆษณาสุราที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ของ 3,5,7,9 ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2539 - กุมภาพันธ์ 2540 รวมระยะเวลา 4 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เนื้อหา	หมายถึง	เนื้อเรื่องต่างๆที่ปรากฏในโฆษณาสุราทางโทรทัศน์ โดยวิเคราะห์จากแก่นเรื่องและโครงเรื่อง ด้วยการตีความโดยนัยตรง และนัยแฝง
รูปแบบและเทคนิคการนำเสนอ		องค์ประกอบทางเทคนิค ผ่านทฤษฎีย่อย อันได้แก่ ตัวละคร ,ฉาก และการจัดแสง

แนวคิดในการโฆษณา	ความคิดหลัก ในการสร้างสรรค์เนื้อหาในงานโฆษณา
ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเนื้อหา รูปแบบ สร้างสรรค์งานโฆษณาและเทคนิคการนำเสนอ โฆษณาสุราทางโทรทัศน์ ทั้งปัจจัยที่มาจากผู้บริโภค และกรอบวัฒนธรรมของสังคมไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการสื่อความหมายผ่านเนื้อหา รูปแบบและเทคนิคการนำเสนอ ที่นำมาใช้เป็นแนวคิดหลักในการสร้างสรรค์งานโฆษณาประเภท CONTROVERSIAL